

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Prima actio in C. Verrem

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

quæ dixi, retinere, per populum Rom. incolumia, ac salva
possimus: si tantulum offensum, titubatamque sit: ut ea,
quæ singularim, ac diu collecta sunt, uno tempore universa per-
73 *damus.* Quapropter iudices, vestrum est deligere, quem ex-
istimetis facillimè posse magnitudinem causæ ac iudicii su-

stinere, fide, diligentia, consilio, auctoritate. Vos si mihi Q.
Cæcilium anteposueritis, ego me dignitate superatum non
arbitror: populus Rom. ne tam honestam, tam severam,
diligentemque accusationem neque vobis placuisse, neque
ordini vestro placere arbitretur, providete.

P R O O E M I V M,

S E V

P R I N C I P I V M

P R I M Æ A C T I O N I S

I N

C. V E R R E M.

O R A T I O Q V I N T A.

S Y N O P S I S.

*Exhortatio est ad Iudices, ut severe iudcent. Epitoma ac quasi Isagoge eorum qua post
dicenda sunt à Cicerone.*

VoD erat optandum maximè, iudices, &c,
quod unum ad invidiam vestri ordinis,
infamiamque; iudiciorum sedandam, ma-
ximè pertinebat; id non humano consi-
lio, sed propè divinitus datum, atque
oblatum vobis summo reip. tempore vi-
detur. Invetravit enim jam opinio per-
niciosa reip. vobisque periculosa: quæ non modo Romæ,
sed & apud exterarum nationum, omnium sermone percre-
bruit, his iudiciis, quæ nunc sunt, PECVNIOSYM HOMI-
NEM QUAMVIS SIT NOCENS, NEMINEM POSSE DA-

7. MNARI. Nunc in ipso discrimine ordinis, iudiciorumque
vestrorum, cum sint parati, qui concionibus, & legibus hanc
invidiam senatus inflammare conentur, reus in iudicium
adductus est, C. Verres, homo vita atque factis, omnium iam
opinionè damnatus: pecuniæ magnitudine, sua spe, ac prædi-
catione, absolutus. Huic ego causæ, iudices, cum summa
voluntate, & expectatione populi R. actor accessi, non ut
augerem invidiam ordinis, sed ut infamiam communi succur-
terem, adduxi enim hominem, in quo reconciliare existi-
mationem iudiciorum amissam, redire in gratiam cum po-
pulo R. satisfacere exteris nationibus possitis: depecula-
torem aratri, vexatorem Afriæ, atque Pamphiliæ, prædonem
7. juris urbani, labem atque perniciem provinciæ Siciliæ. De
quo si vos severe, religioseque iudicaveritis: auctoritas ea,
quæ in vobis remanere debet, hærebit. sin istius ingentes
divitiæ iudiciorum religionem, veritatemque perfrigerint:
ego hoc tamen assequar, ut iudicium potius reip. 1. quam
aut reus iudicibus, aut accusator reo defuisse videatur. E-
quidem, ut de me confitear, iudices, cum multæ mihi à C.

Verre insidiæ terra marique factæ sint, quas partim mea
diligentia devitarim, partim amicorum studio, officioque
repulerim: numquam tamen neque tantum periculum mihi
adire visus sum, neque tantopere pertimui, ut nunc in ipso
iudicio. Neque tantum me expectatio accusationis meæ, 4.
concursumque tantæ multitudinis, quibus ego rebus vehe-
mentissimè perturbor, commovet, quantum istius insidiæ
nefarie, quas uno tempore 2. mihi, vobis, M. Glabroni
prætori, sociis, exteris nationibus, ordini, nomini deni-
que senatorio facere conatur. qui ita dicitur, iis esse me-
tuendum, qui, quod ipsi solis satia esset, surripissent: se tantum
rapuisse, ut id multa satia esse possit, nihil esse tam sanctum, quod
non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia
possit. Quod si, quàm audent ad conandum, tam esset 5.
obscurus in agendo: fortasse aliqua in re nos aliquando fe-
felliisset. verum hoc adhuc percommode cadit, quod cum
incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta est.
Nam ut apertus in corripiendis pecuniis fuit, sic in spe cor-
rumpendi iudicii perspicua sua consilia, conatusque omni-
bus fecit. Semel ait se in vita pertimuisse: tum, cum pri-
mum reus à me factus sit: quod, cum è provincia recens es-
set, invidiaque & infamia non recenti, sed veterè, ac diu-
turna flagraret, tum ad iudicium corrupendum tempus
alienum offenderet. Itaque cum ego diem in Siciliam inqui- 6.
rendi perexiguam postulavissem, invenit iste qui sibi in
Achajam biduo breviorè diem postularet: non ut idem
conficeret diligentia, & industria sua, quod ego meo labo-
re, & vigiliis consecutus sum. Etenim ille Achaicus in-
quisitor, ne Brundisium quidem pervenit: ego Siciliam to-
tam quinquaginta diebus sic obii, ut omnium populorum,
R. priva-

1. *Quam autem iudicibus.* Ambo Pall. iudicibus, neque aliter ultimæ
antiquitatis editiones. & videtur minus invidiosum.

2. *Mihi, vobis, M. Glabroni.* Idem non agnoscant illud *vobis*, ne-
que conspiciatur in primis edd. & nescio sanè an sit à bona manu.

privatorumque litteras, injuriasque cognoscerem: ut perspicuum cuius esse posset, hominem ab isto quaesitum esse, non qui reum suum adduceret, sed qui *meum tempus ostenderet*. Nunc homo audacissimus, atque audentissimus hoc cogitat, intelligit, me ita paratum, atque instructum in iudicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium, sua furta, atque flagitia defixurus sim. Videt, senatores multos esse testes audaciorum: videt, multos equites Romanos, frequentes praeterea civis, atque socios quibus ipse insignis injurias fecerit. Videt etiam tot graeforis ab amicissimis civitatibus, legationes cum publicis, atque auctoritatibus, ac testimoniis convenisse. Quae cum ita sint, usque eò de omnibus bonis male existimat: utque eò senatoria iudicia, perdit, profligataque esse arbitrat, ut hoc palam dicitur, non sine causa se cupidum pecuniae fuisse, quoniam tantum in pecunia praesidium experiat esse: sese (id quod difficillimum fuerit) *tempus ipsam emissis iudicium sui*, quo cetera facilius emere posset, ut, quoniam criminum vim subterfugere nullo modo poterat, *procellam semper* devitaret. Quod si non modo in causa, verum in aliquo honesto praesidio, aut alicujus eloquentia, aut gratia spem aliquam collocasset: profecto non haec omnia colligeret, atque aucuparetur: non usque eò despiceret, contemneretque ordinem senatorium, ut arbitratu ejus deligeretur ex senatu, qui reus fieret: qui, dum hic, quae opus essent, compararet, causam interea ante eum diceret. Quibus ego rebus quid iste speret, & quo animum intendat, facile perspicio. Quamobrem verò se confidat aliquid perficere posse, & hoc Glabrione praetore, & hoc consilio, intelligere non possum. Unum illud intelligo, quod praetor in refectione iudicium judicavit, ea spe istum fuisse praesidium, ut nullam sibi rem adjumento fore arbitrarer. Et enim quod est ingenium tantum? quae tanta facultas dicendi, & copia, quae istius vitam, totque virtus, flagitiisque convictam, jam pridem omnium voluntate, iudicioque damnatam, aliqua ex parte possit defendere? Cujus ut *adolescens* maculas, ignominiaque praeteream: quaestura, primus gradus honoris, quid aliud habet in se, nisi Cn. Carbonem spoliatum a quaestore suo pecunia publica nudatum, & proditum consulem? desertum exercitum, relictam provinciam? fortis necessitudinem, religionemque violatam? Cujus legatio, exitium fuit Aetiae totius, & Pamphiliae. Quibus in provinciis multas domos, plurimas urbes, omnia fama depeculatus est, cum in Cn. Dolabellam scelus suum illud pristinum renovavit, & instauravit quaestorium: cum eum, cui legatus, & pro quaestore fuisset, in *invidiam sui* *prolestem adduxit*, & in ipsis periculis non solum deseruit, sed etiam oppugnavit, ac prodidit, cujus praetura urbana, aedium sacrarium fuit, publicorumque operum depopulatio: simul in jure dicendo, bonorum, possessionumque, contra omnium instituta, addictio, & condonatio. Jam verò omnium vitiatorum suorum plurima, & maxima constituit monumenta, & indicia in provincia Sicilia: quam iste per triennium ita vexavit, ac perdidit, ut ea *restitui* *an antiquum statum nullo modo possit*: vix autem per multos annos, innocentibusque praetores aliqua ex parte *recreari* aliquid quando posse videatur. Hoc praetore Siculi neque suas

leges, neque nostra senatusconsulta, neque communia iura tenuerunt, tantum quisque habet in Sicilia, quantum hominis avarissimi & libidinosissimi aut imprudentissimi subterfugit, aut *faciatis* superfluit. Nulla res per triennium, nisi ad nunc istius, iudicata est: nulla res tam patria cuiusquam, atque avita fuit, quae non ab eo, imperio istius, abjudicaretur. Innumerabiles pecuniae ex oratorum bonis, novo, nefarioque instituto coacta: socii fidelissimi in hostium numero existimati: cives R. servilem in modum cruciati, & necati: homines *nocentissimi* propter pecunias *iudicio liberati*: honestissimi atque integerrimi, absentes rei facti, indicta causa damnati, & ejusdem potius munitissimi, maxima, rursusque urbes, piratis, praedonibusque patefacta: nauta, militisque Siculorum, socii nostri, atque amici, fame necati: classes optima, atque opportunissime cum magna ignominia populi Romani amissa, & perditae. Idem iste praetor monumenta antiquissima partim regum locupletissimorum, quae illorum aedibus esse voluerunt, partim etiam nostrorum imperatorum, quae victores civitatis Siculis, aut dederunt, aut reddiderunt, & spoliavit, nudavitque omnia. Neque hoc solum in statu, ornamentisque publicis fecit: sed etiam delubra omnia sanctissima religionibus consecrata depeculatus est, deum denique nullum Siculis, qui et paulo magis affabre atque antiquo a testico factus videretur, reliquit. In stupris verò, & flagitiis nefariis ejus libidines commemorare, pudore deterreo. simul illorum calamitatem commemorando augere volo, quibus liberos, conjugesque suas, integras ab istius petulantia conservare non licitum est. At enim haec ita commissae sunt ab isto, ut non cognita sine ab omnibus. Hominem esse arbitror neminem, qui nomen istius audierit, quin facta quoque ejus nefaria commemorare possit: ut mihi magis timendum sit, ne multa crimina praetermittere, quam ne qua in istum fingere existimet. Neque enim mihi videtur haec multitudo, quae ad audiendum convenit, cognoscere ex me causam voluisse: sed ea, quae scit, *meum recognoscit*. Quae cum ita sint, iste homo amentis, ac perditus alia mecum ratione pugnat, non id agit, ut alicujus eloquentiam mihi opponat, non gratia, non auctoritate cuiusquam, non potentia nititur, simulat his se rebus confidere: sed video, quid agat: (neque enim agit occultissimum) proponit inania mihi *nobilitatis*, hoc est hominum arrogantium nomina: qui non tam me impediunt, quod nobiles sunt, quam adjuvant, quod noti sunt, simulat se eorum praesidio confidere, cum interea aliud quiddam jam diu machinetur. Quam spem nunc habeat in manibus, & quid moliat, breviter jam, iudices, exponam, sed prius, ut ab initio res ab eo constituta sit, quaeso, cognoscite. Ut primam e provincia rediit, redemptio est hujus iudicii facta *grandis pecunia*, magis in conditione, atque pacto usque ad eum finem, dum iudices rejecti sunt, posteaquam rejecto iudicium facta est: quod & in sortitione, istius spem, *7 fortuna populi Romani*, & in rejiciendis iudicibus *mea diligentia* istorum impudentiam vicerat: *8 renunciata est tora conductio*. Praeclare se res habebat, libelli nominum vestrorum, consiliique hujus in manibus erant omnium, nulla nota, nullus color, nulla sordes videbantur his sententiis allini posse: cum iste repente ex alacri atque lato, sic erat humilis, atque dimissus,

1. Auctoritate ac testimoniis convenisse. Cujaciano abest ac restituenda, male: existit enim in Pall. & omnibus retro vulgatis, habetque suam sanè potestatem.
2. Hoc Glabrione Praetore. Ex punxere alii nomen Glabrionis, nolui eos sequi, at postea iis auctoribus delevi Romanorum, quod in nulla alioquin erat editio veteri, aut adeo in Pall.
3. Virtus flagitiisque convictam. Pall. ita scripti sunt, ut difficile sit iudicare, maluerintne conjunctam an eandem; & verò malim ultimam, quam conjectancum Lambini coniugationem.

4. Ita vexavit ac perdidit. Revocavi lectionem mss. & Asconii, item antiquius editorum. xvi enim medi, ita vexavit, videlicet.
5. Spoliavit nudavitque omnia. Pal. pr. renouavitque, quod tam rarum, librarius non expressit, nisi inventum in authentico.
6. Vixit ad tam finem, dum iudices rejecti sunt. An non respiciunt aliquid profani ista? at tam fecit.
7. Fortuna populi Romani. Lambinus fortuna veipublica. Res redire eodem, sed tamen cur abicit a scriptura recepta?
8. Renunciata est tora conductio. Patrum xvo viguit conditio.

sus, ut non modo populo R. sed etiam sibi ipse condemna-
 tus videretur. 1. Ecce autem repente, his diebus paucis,
 comitiis consularibus factis, eadem illa vetera consilia pe-
 cunia maiore repetuntur, eademque vestra fama, fortunif-
 que omnium insidiaz per eosdem homines comparantur.
 Quæ res primò, iudices, pertenui nobis argumento, judi-
 cioque patefacta est: post aperto suspitionis introitu ad om-
 nia intima istorum consilia sine ullo errore pervenimus.
 16. Nam ut Hortensius Co. s. designatus, domum reducebatur è
 campo, 2. cum maxima frequentia, à multitudine: sit ob-
 viam casu ei multitudini C. Curio: quem ego hominem
 honoris potius, quam contumeliaz causa nominatum volo.
 Etenim ea dicam, quæ ille, si commemorari noluisse, non
 tanto in conventu, tam aperte, palamque dixisset. quæ
 tamen à me pedetentim, cauteque dicentur: ut & amicitia
 nostræ, & dignitatis illius habita ratio esse intelligatur.
 17. Videret ad ipsum fornicem Fabianum in turba Verrem. ap-
 pellat hominem & ei 3. voce maxima gratulatur: ipsi Hor-
 tensio, qui consul erat factus, propinquis, necessariisq; ejus,
 qui tum aderant, verbum nullum facit: cum hoc consilium,
 hunc amplectatur, hunc jubet sine cura esse. *Remunio*, in-
 quit, *tibi, se hodiernis comitiis esse absolutum.* Quod cum tam
 multi homines honestissimi audissent? statim ad me defer-
 tur: immò verò, ut quisque me viderat, narrabat. Aliis il-
 lud indignum, aliis ridiculum videbatur. *ridiculum* iis,
 qui istius causam in testium fide, in criminum ratione, in
 iudicum potestate, non in comitiis consularibus, postquam
 arbitrabantur: *indignum* iis, qui altius perspiciebant, &
 hanc gratulationem ad iudicium corrupendum 4. spe-
 ctare arbitrabantur. Etenim sic ratiocinabantur, sic honesti-
 simi homines inter se, & mecum loquebantur: APERTE
 TAM, ac perspicue nulla esse iudicia, qui reus pridie iam
 ipse se condemnatum putabat, is, postquam defensor ejus
 consul est factus, absolvitur. Quid igitur? quòd tota Sicilia,
 quòd omnes Siculi, omnes negotiatores, omnes publicæ,
 privataque litteræ Romæ sunt, nihilne id valebit? Nihil,
 invito consule designato. Quid iudices? non crimina, non
 testes, non existimationem populi Romani sequentur?
 4. num omnia in unius potestate, ac moderatione verten-
 tur? Verè loquar, iudices, vehementer me hæc res com-
 movebat. optimus enim quisque ita loquebatur. *ISTE*
QUIDEM tibi eripietur: sed nos non tenebimus iudicia
 diutius, eremum quis poterit, Verre absoluto, de transferen-
 dis iudiciis reculare? Erat omnibus molestum: neque eos
 tam 5. istius hominis perditis subita lætitia, quam hominis
 amplissimi nova gratulatio commovebat. Cupiebam dissi-
 mulare, me id molestè ferre. cupiebam *animi dolorem vultu*
regere, & taciturnitate celare. ecce autem illis ipsis diebus,
 cum prætores designati sortirentur, & M. Metello obtigis-
 set ut is de pecuniis repetendis quaereret; nuntiat mihi,
 tantam istis gratulationem esse factam, ut is quoque domum
 18. pueros mitteret, qui uxori suæ nuntiarent. Sane ne hæc
 quidem res mihi placebat: neque tamen, quid tantopere in
 sorte metuendum mihi esset, intelligebam. unum illud ex
 hominibus certis, ex quibus omnino comperi, reperiebam:
 fiscos complereis cum pecunia Siciliensium à quodam senato-
 re ad equitem Romanum esse translatos: ex his quasi x. fisco-
 s ad senatorem illum relictos esse, comitiorum nomine:
 19. divisores omnium trium noctu ad istum vocatos. Ex qui-
 bus quidam, qui se omnia mea causa facere debere arbitra-

batur, eadem illa nocte ad me venit. demonstrat, qua iste
 oratione usus esset: 6. commemorasse istum, QUAM LIBE-
 RALITER eos tractasset etiam antea, cum ipse prætoram
 petisset, & proximis consularibus, prætorisq; comitiis:
 deinde continuò esse pollicitem 7. quantam vellent pecu-
 niam, si me ad illam deiecerent. Hic alios negasse *audere*:
 alios respondisse, *non putare id per se posse*: inventum ta-
 men esse fortem amicum, ex eadem familia Q. Verrem,
 Romilia, ex optima divisorum disciplina, patris istius
 discipulum, atque amicum, qui n. s. quingentis millibus
 depositis, id se perfecturum polliceretur: & fuisse tam-
 nonnullos, qui se una facturos esse dicerent quæ cum ita
 essent, sanè benivolo animo me, ut magnopere caverem,
 præmonebat. Sollicitabar rebus maximis uno, atq; eo *per-
 exiguo tempore.* urgebant comitia: & his ipsis oppugnabat
 grandi pecunia. instabat iudicium: ei quoque negotio fisci
 Siciliensium minabantur. Agere quæ ad iudicium pertine-
 bant, liberè, comitorum metu deterrebat: petitioni toto
 animo servire, propter iudicium, non licebat. minari deni-
 que; divisoribus *ratio non erat*, propterea quòd eos intellige-
 re videbam, me hoc iudicio districtum, atque obligatum
 futurum. Atque hoc ipso tempore Siculis denuntiatum est.
 15. se audio, primum ab Hortensio, domum ad illum ut veni-
 rent. Siculos sanè in eo *liberos fuisse*, qui, quomobram ar-
 cesserentur, cum intelligerent, non venisse. Interea comi-
 tia nostra, quorum iste se, ut ceterorum hoc anno comi-
 tionum dominum esse arbitrabatur, haberi cœpta sunt. cur-
 sare iste homo potens, cum filio blando, & gratioso, cir-
 cum tribus: paternos amicos, hoc est, divisores, appellare
 omnes, & convenire. Quod cum esset intellectum, & anim-
 adversum: fecit animo libentissimo pop. Rom. ut, cu-
 jus divitiæ me de fide deducere non potuissem, ne ejusdem
 pecuniis de honore deieceret. Postquam illa petitionis
 26. magna cura liberatus sum, animo cœpi multo magis va-
 cuo ac soluto, nihil aliud, nisi de iudicio, agere, & cogitare.
 Reperio, iudices, hæc ab istis consilia inita, & constituta,
 ut, quacunque opus esset ratione, res ita duceretur, ut
 apud M. Metellum prætorem diceretur, *in eo esse*
hæc commoda: primum M. Metellum, amicissimum: dein-
 de Hortensium consulem non solum, sed etiam Q. Me-
 tellum: qui quàm isti sit amicus attendite, dedit enim
 17. prærogativam suæ voluntatis ejusmodi, ut illi pro præto-
 rativis eam reddidisse videatur. An me taciturnum tan-
 tis de rebus existimavistis? & in tanto reip. existima-
 tionisque meo periculo, cuiquam consultum potius, quam
 officio, & dignitati mea? Accessit alter consul designa-
 tus Siculos: veniunt nonnulli, propterea quod L. Me-
 tellus esset prætor in Sicilia. cum iis ita loquitur: SE CO-
 SVLEM ESSE: fratrem suum alterum Siciliam provinciam
 obtinere, alterum esse quaesiturum de pecuniis repetun-
 dis: Verri ne noceri possit, multis rationibus esse provi-
 sum. Quid est, quæso, Metelle, *iudicium corrumpere*, si hoc
 19. non est? testibus, præsertim Siculos, timidos homines, &
 afflictos, non solum auctoritate deterere, sed etiam consu-
 lari metu, & duorum prætorum potestate? Quid faceres pro
 homine innocente, & propinquo, cum propter hominem
 perditissimum, atque alienissimum, de officio, ac dignitate
 decedis: & committis, ut, quod ille diligit, alicui, qui te
 ignorat, verum esse videatur? Nam hoc Verrem dicere aje-
 19. bant, te non fato, ut ceteros ex vestra familia, sed opera sua,
 R 2
 consulere

1. Ecce autem repente his diebus.] Gualterius dolebat illud repente, cen-
 glosari alicuius.
 2. Cum maxima frequentia, à multitudine.] Sic Pall. & edicio Victorii.
 Lambinus maluit cum Hotomano ac multitudine.
 3. Voce maxima gratulatur.] Cujaciano abest villerium. adest Pall. e-
 ditique omnibus.
 4. Spectare arbitrabantur.] Lambinus ediderat. spectare videbant, quo-
 modo forte in Cujaciano.

5. Non omnia in unius.] Ita adsequitur impressi, nam recentiores,
 non omnia esse.
 6. Iste hominis perditis, etc.] Hotom. edicio non habet hominis, &
 delenda x. putabat Gualterius. inveni tamen in olim casti & Pall.
 7. Commen si esse istum.] Hæuerim pro adnotamento librarii. non vi-
 deo sanè quantum faciat ad rem.
 8. Quam vellent pecuniam.] Sic Cujac. sic Pall. sic olim quæ Victor-
 tiana tamen & seqq. quantum vellent pecuniam.

consulem factum. Duo igitur Coss. & quaesitor erunt ex illius voluntate. Non solum effugiemus, inquit, hominem in quaerendo nimium diligentem, nimium servientem populi estimationi, M. Glabronem, accedit nobis etiam illud: iudex est M. Caesonius, collega nostri accusatoris, homo in rebus iudicandis spectatus & cognitus: quem *minime expedias esse in eo consilio*, quod conemur aliqua ratione corrumpere: propterea quod jam antea, cum iudex in Juniano consilio fuisset, turpissimum illud facinus non solum graviter tulit, sed etiam in medium protulit, hunc iudicem

20 ex Kal. Jan. non habebimus. Qu. Manisum, & Qu. Cornificium, duos severissimos atque integerrimos iudices, quod tribunum pleb. tum erunt, iudices non habebimus. P. Sulpitius, iudex tristis, & integer, magistratum in eam necesse est Nonis Decembr. M. Cteperius ex acerissima illa equestri familia, & disciplina: L. Cassius ex familia tum ad ceteras res, tum ad iudicandum severissima: Cn. Tremellius, homo summa religione & diligentia: tres hi homines, veteres tribuni militares sunt designati. ex Kal. Januar. non iudicabunt. Subforti mur etiam in M. Metelli locum, quoniam is huic ipsi quaestioni praefuturus est. Ita secundum Kalendas Januar. & praetore, & *propè toto consilio commutato*, magnas accusatoris minas, magnamque iudicii expectationem ad nostrum arbitrium, libidinemque eludemus. Nonae sunt hodie Sextiles, hora nona convenire coepistis, hunc diem jam ne numerant quidem. Decem dies sunt ante ludos votivos, quos Cn. Pompejus facturus est. hi ludi dies quindecim auferent, deinde continuo Romani consequentur. Ita propè x l. diebus interpositis, tum denique se ad ea, quae à nobis dicta erunt, responsuros esse arbitrantur: deinde se ducturos & dicendo, & excusando, facile ad ludos Victoriae cum his plebejos esse conjunctos: secundum quos aut nulli, aut pauci dies ad agendum futuri sunt. Ita defessa, ac refrigerata accusatione, rem integram ad M. Metellum praetorem esse venturam, quem ego hominem, si ejus fidei

21 diffusus essem, iudicem non retinuissem. Nunc tamen eo animo sum, ut eo iudice, quam praetore, hanc rem transigi malim: & jurato suam, quam injurato aliorum tabellas committere. Nunc ego, iudices, jam vos consulo, quid mihi faciendum putetis, id enim consilii mihi profecto taciti dabitis, quod egomet mihi necessario capiendum intellego. Si utar ad dicendum meo legitimo tempore, mei laboris, industriae, diligentiaeque capiam fructum: & ex accusatione perficiam, ut nemo unquam post hominum memoriam paratior, vigilantior, compolitior ad iudicium venisse videatur. Sed in hac laude industriae meae, *res ne elabatur*, summum periculum est. Quid est igitur, quod fieri possit? non obscurum, opinor, neque absconditum.

22 Fructum istum laudis, qui ex perpetua oratione percipi potuit, in alia tempora reservemus: nunc hominem tabulis restibus: privati, publicis, literis, auctoritatibus, accusemus. Res omnis mihi tecum erit, Hortensii, dicam aperte, si te mecum dicendo, ac diluendis criminibus in hac causa contendere putarem: ego quoque in accusando, atque in explicandis criminibus operam consumerem. nunc quoniam pugnare contra me instituisi, non tam ex tua natura, quam *ex istius tempore, & causa*, malitiose: necesse est istiusmodi

23 rationi aliquo consilio obistere. Tua ratio est, ut secundum binos ludos, mihi respondere incipias. mea, ut ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua ista ratio existimetur *absuta*: meum hoc consilium, *necessarium*. Verum illud, quod institueram dicere, mihi rem tecum esse, huiusmodi est. Ego, cum hanc causam, Siculorum rogatu rece-

pissem, idque mihi amplum, & praclarum existimassem, eos velle meae fidei, diligentiaeque periculum facere, qui innocentis, abstinentiaeque fecissent: tum, suscepto negotio, majus mihi quiddam proposui, in quo meam in re publica voluntatem populus Romanus perspicere possit. Nam illud mihi nequaquam dignum industriae copaque meo videbatur: istum à me in iudicium jam omnium iudicio condemnatum vocari, nisi ista tua *intolerabilis potentia*, & cupiditas, qua per hosce annos in quibusdam iudiciis usus es, etiam in istius hominis desperati causa interponeretur. Nunc vero, quoniam haec te omnis dominatio, *regnumque iudiciorum* tanto opere delectat: & sunt homines, quos libidinis, infamiaeque suae neque pudeat, neque tadeat: qui quasi de industria in odium, offensivemque populi Romani truerent videantur: hoc ne profiteor suscepisse, magnum fortasse onus, & mihi periculosum: verum tamen dignum, in quo omnes nervos atatis, industriaeque meae contenderem. Quoniam *totus ordo paucorum improbitate & audacia praemittitur*, & urgetur infamia iudiciorum: profiteor, huic generi hominum me inimicum, accusatorem odiosum, aliudum, acerbum adversarium. Hoc mihi sumo: hoc mihi depono, quod agam in magistratu, quod agam ex eo loco, ex quo me populus Romanus ex Kal. Jan. i secum agere de repub. ac de hominibus improbis voluit, hoc *minus adlatus* meae populo Romano amplissimum, pulcherrimum, que polliceor, moneo, praedico, ante denuntio, qui aut deponere, aut recipere, aut accipere, aut polliceri, aut sequere, aut interpretes corrumperendi iudicii solent esse, quique ad hanc rem aut *potentiam*, aut *impudentiam* suam professi sunt, abstineant in hoc iudicio manus, animosque ab hoc scelere nefario. Erit tum consul Hortensius cum summo imperio, & potestate: ego autem adilis, hoc est, paulo amplius, quam privatus. tamen haec eiusmodi res est, quam me acturum esse polliceor, ita populo R. grata, atque jucunda, ut ipse Cos. in hac causa praem minus etiam, si fieri possit, quam privatus esse videatur. omnia non modo commemorabuntur, sed etiam, expositis certis rebus, agatur, 2 quae inter decem annos, posteaquam iudicia ad senatum translata sunt, in rebus iudicandis nefarie, flagitioseque facta sunt. Cognoscat ex me populus R. quid sit, quam obrem, cum eque ordo iudicaret, annos propè quinquaginta continuos, 3 nullo iudice equite R. iudicante, ne tenuissima quidem *sufficio accepta pecunia ob rem iudicandam* constituta sit: quid sit, quod iudiciis ad senatorium ordinem translatis, sublataque populi R. in unum quemque; nostrum potestate, Q. Calpidius damnatus dixerit, minoris *ms. xxx m.* praetorium hominem honeste non posse damnari: quid sit, quod, P. Septimio senatore damnato, Q. Hortensio praetore de pecuniis repetundis, *lis estimata sit eo nomine*, quod ille ob rem iudicandam, pecuniam accepisset: quod C. Herennio, quod in C. Popillio, *senatoribus*, qui ambo peculatus damnati sunt: quod in M. Attilio, qui de maiestate damnatus est, hoc planum factum est, eos pecuniam ob rem iudicandam accepisse: quod inventi sunt senatores, qui C. Verre praet. urbano fortiente, exirent in eum reum, quem *incognita causa* condemnarent: quod inventus est senator, qui cum iudex esset, in eodem iudicio & *ab reo pecuniam* acciperet, quam iudicibus divideret, & ab accusatore, ut reum damnaret. Jam verò quomodo illam labem, ignominiam, calamitatemque totius ordinis conquerer? hoc factum esse in hac civitate, cum senatorius ordo iudicaret, ut *discoloribus signis*, juratorum hominum sententiae notarentur? haec omnia me diligenter, severaque acturum esse polliceor. Quo me tandem animo fore putatis,

1. Secum agere de Repub.] Pall. Cujac. denique editio verustior habet *subest*.

2. Quae inter decem annos.] Ita omnino Pall. Cujac. mss. Hot. editioque

Aldi Veteris; nam Iunioris, *infra*, etiam contra ipsum Asconium.

3. Nullo iudice equite Rom. &c.] Hotomanus in vitis libris legit de conjectura Iovannis Luciani, casu recto, nulla &c. sensu egregio.

1. Libera

his, si quid in hoc ipso iudicio intellexero simili aliqua ratione esse violatum, atque commissum? cum praesertim planum facere multis testibus possim, C. Verrem in Sicilia, multis audientibus, saepe dixisse, SE HABERE HOMINEM POTENTEM, CIVIS FIDUCIA PROVINCIAM SPOLIARET: neque sibi soli pecuniam quaerere, sed ita triennium illud praeura Siciliensis distributum habere: ut secum praclare ageretur, si unius anni quaestum in rem suam converteret: alterum patronis, & defensoribus suis traderet: tertium illum ubertimum, quaestuosissimum; annum totum iudicibus reservaret. Ex quo mihi venit in mentem illud dicere, quod apud M. Glabrium nuper cum in reiciendis iudicibus commemorassem, intellexi vehementer populam R. commoveri: me arbitrari, fore, uti nationes exterarum legatos ad populum R. mitterent, ut lex de pecuniis repetundis, iudiciumque tolleretur, si enim iudicia nulla sint, tantum unumquemque ablatum putant, quantum sibi, ac liberis suis saepe esse arbitrantur, nunc, quod eiusmodi iudicia sint, tantum unumquemque auferre, quantum sibi, patronis, advocatis, praeoribus, iudicibus satis futurum sit. Hoc profecto infinitum esse se avarissimi hominis cupiditati satisfacere posse, nocentissimae victoriae non posse.

410 commemoranda iudicia, praecaramque existimationem nostris ordinis, cum socii populi Rom. iudicia, de pecuniis repetundis fieri nolunt, quae a maioribus nostris sociorum causa comparata sunt: An iste unquam de se bonam spem habuisset, nisi de vobis *malam opinionem* animo imbibisset? Quo maiore etiam, si fieri potest, apud vos odio esse debet, quam est apud populum Romanum, cum in avaritia, secedere, perjurio vos *suis similes* esse arbitretur. Cui loco, per deos immortales, iudices, consulite, ac providete, moneo, praedicoque id, quod intelligo, tempus opportunissimum vobis hoc divinitus datum esse, ut odio, invidia, infamia, turpitudine totum ordinem liberetis. Nulla in iudiciis veritas, nulla religio, nulla denique iam existimantur esse iudicia. Itaque a populo Romano contemnimur, despici-

44 mur: gravi, diuturnaque iam flagramus infamia. Neque enim ullam aliam ob causam populus Romanus tribuniciam potestatem tanto studio requisivit: quam cum posebat, verbo illam poscere videbatur, re vera *iudicia posebat*. Neque hoc Q. Catulum, hominem sapientissimum, atque amplissimum fugit, qui, Cn. Pompejo, viro fortissimo, & clarissimo, de tribunicia potestate referente, cum esset sententiam rogatus, hoc initio est summa cum auctoritate usus: PATRES CONSCRIPTOS IUDICIA MALE, ET FLAGITIOSE TVERI, quod si in rebus iudicandis populi Romani existimationi satisfacere voluissent, non tantopere homines fuisse tribuniciam potestatem desideraturos. Ipse denique Cn. Pompejus, cum primum concionem ad urbem Cos. designatus habuit: ubi (id quod maxime expectari videbatur) ostendit, se tribuniciam potestatem resitutum: factus est in eo strepitus, & grata concionis admurmuratio. Idem in eadem concione cum dixisset, POPULATAS, vexatasque esse provincias: iudicia autem turpia, & flagitiosa fieri: ei rei se providere, ac consulere velle: tum vero non strepitu sed *maximo clamore* suam populus Romanus significavit voluntatem. Nunc autem homines in speculis sunt: observant, quemadmodum sese unumquisque vestrum gerat in retinenda religione, conservandisque legibus, vident adhuc post legem tribuniciam 2 unum senatorum vel tenuissimum esse damnatum, quod tamen non reprehendunt, tamen magnopere quod laudent, non habent. NULLA EST enim laus, tibi esse integram, ubi nemo

est, qui aut possit, aut conetur corrumpere. Hoc est *iudicium*, in quo vos de reo, populus Rom. de vobis iudicabit. in hoc homine statuetur, possitne, senatoribus iudicantibus, hominocentissimus, pecuniosissimusque damnari. Deinde est huiusmodi reus, in quo homine nihil fit, praeter summa peccata, maximamque pecuniam: ut, si liberatus sit, nulla alia suspicio, nisi ea, quae turpissima est, residere possit. non gratia, non cognatione, 3 non *alio reo factis*, non denique aliquo mediocri vitio tot, tantaque ejus vitia sublevata esse existimabuntur. Postremo ego causam sic agam, iudices: eiusmodi res, ita notas, ita testatas, ita magnas, ita manifestas proferam, ut nemo a vobis, ut istum absolvatis, per gratiam conetur contendere. Habeo autem certam viam, atque rationem, qua omnes illorum *comatus investigare*, & consequi possim. Ita res a me agetur, ut in eorum consiliis omnibus non modo aures hominum, sed etiam oculi populi Romani interesse videantur. Vos aliquot jam per annos conceptam huic ordini turpitudinem, atque infamiam delere ac tollere potestis. Constat inter omnes, post haec constituta iudicia, quibus nunc utimur, nullum hoc splendore, atque hac dignitate consilium fuisse. Hic siquid erit offensum: omnes homines non jam ex eodem ordine alios magis idoneos, (quod fieri non potest) sed alium omnino ordinem ad res iudicandas quaerendum arbitrabuntur. Quapropter primum ab diis immortalibus, quod sperare mihi videor, hoc idem, iudices, peto, ut in hoc iudicio nemo improbus, praeter eum, qui jam pridem inventus est, reperiat: deinde, si plures improbi fuerint, hoc vobis, hoc populo Romano iudices, confirmo, vitam mehercule mihi prius, quam vim, perseverantiamque ad illorum improbitatem persequendam defuturam. Verum quod ego laboribus, periculis, inimicitisque meis tum, cum admissum erit, dedecus, severè me persecuturum esse polliceor, id ne accidat, tu tua sapientia, auctoritate, diligentia, M. Glabrio, potes providere. Suscipe causam iudiciorum: suscipe causam severitatis, integritatis, fidei, religionis: suscipe causam senatus, ut is hoc iudicio probatus, cum populo Romano & in laude, & in gratia esse possit. *Cogita, qui si, quo loco, quid dare populo R. quid reddere maioribus tuis debeas*: fac tibi paternae legis Aciliae veniat in mentem, qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis iudiciis, severissimisque iudicibus usus est. Circumstant te summæ auctoritates, quae te *oblivisci laudis domestica* non sinant: quae te dies, noctesque commoneant, fortissimum tibi patrem, sapientissimum avum, gravissimum foerum fuisse. Quare si Glabrius patris vim, & acrimoniam ceperis ad resistendum hominibus audacissimis: si avi Scavorae prudentiam ad prospiciendas infidias, quae tua, atque horum famae comparantur: si foerum Scavri constantiam, ut nequis te de vera, & certa possit sententia demovere: intelliget populus Romanus integerrimo, atque *honestissimo* pratore, *delectoque consilio*, nocenti reo magnitudinem pecuniae plus habuisse momenti ad suspicionem criminis, quam ad rationem *salutis*. Mihi certum est non committere, ut in hac causa prator nobis, consiliumque mutetur. non patiar rem in id tempus adduci, ut Siculi, quos adhuc servi designatorum Cos. non moverunt, cum eos novo exemplo universos arcesserent, eos tum lictores consulum vocent: ut homines miseri, antea socii atque amici populi Romani, nunc servi, ac supplices, non modo jus suum, fortunamque omnes eorum imperio amittant, verum etiam *deplorandi juris sui potestatem* non habeant. Non sinam profecto, causa a me perorata, xl. diebus interpositis, tum nobis denique respondeant,

R 3

1. *Libris suis arbitrantur.*] Est à Victoriana, placuitque Camerario, alluduntque Pall. & ed. vix. in quibus *arbitrantur*, vulgata, *arbitratur*.
2. *Unum Senatorum vel tenuissimum esse damnatum.*] Sic nostri libri & ed. dicit. At Alconius citat unum *hominem* vel.

3. *Non alio reo factis.*] Censet Lambinus legendum *non alio*, pessime. reo enim ignoscebatur sapius, si malefacta sua aliis beneficiis quasi redemisse videbatur.

4. *Aliquo mediocri vitio.*] Pall. & Cujac, *alio*.

deant, cum accusatio nostra in oblivionem diurnitate adducta sit: non committam, ut tum res iudicetur, cum hæc frequentia totius Italix Roma discesserit. quæ convenit uno tempore undique, comitorum, iudiciorum, censendique causa. Hujus iudicii, & laudis fructum, & offensionis periculum, vestrum: laborem, sollicitudinemque nostram: scientiam quid agam, memoriamque quid à quoque dictum sit, omnium puto esse oportere. Faciam hoc non novum, sed ab iis, qui nunc principes nostræ civitatis sunt, antè factum, ut testibus utar statim. illud à me novum, iudices, cognoscetis, quod ita testes constituiam, ut et crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis, atque oratione firmavero, tum testibus ad crimen accommodem. ut nihil inter illam usitatam accusationem, atque hæc novam interlit, nisi quod in illa tunc,

cum omnia dicta sunt, testes dantur: hic in singulas res dabuntur: ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argumentandi dicendique sit. Si quis erit, qui perpetuam orationem, accusationemque desideret, altera actione audiet. nunc id, quod facimus (ea ratione facimus, ut malitiam illorum consilio nostro occurramus) 2. necessario fieri intelligat. Hæc primæ actionis erit accusatio. Dicimus, sc. C. Verrem, cum multa libidine, multa crudeliter in civibus Romanos, atque in socios, multa in deos, hominesque nefarie fecerit, tum præterea quadringentis sestertium ex Sicilia contra leges abstulisse. Hoc testibus, hoc tabulis, privatis publicisque auctoritatibus, ita vobis planum faciemus ut hoc statutis, etiam si spacium ad dicendum nostro commodo, vacuosque dies habuissimus, tamen oratione longa nihil opus fuisse.

A C T I O N I S S E C U N D Æ,
I N
C. V E R R E M,
L I B E R P R I M U S,
D E
P R Æ T V R A V R B A N A.
O R A T I O S E X T A.
S Y N O P S I S.

De quaestura, legatione & Prætura urbana Verri.

NEMINEM vestrum ignorare arbitror, iudices, hunc per hoc dies sermonem vulgi, atque banc opinionem populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione 1. *responsurum non esse*, neque ad iudicium astuturum. Quæ fama non idcirco solum emanarat, quod iste certe statuerat, ac deliberaverat non adesse: verum etiam, quod nemo quemquam tam audacem, tam amentem, tam impudentem fore arbitratur, qui tam nefariis criminibus, tam multis testibus 2. *evictus, ora iudicium adspicere*, aut os suum 3. *populo Romano ostendere auderet*. Est idem Verres, qui fuit semper; 3. *ut ad audendum projectus*, sic paratus ad audiendum. prædicto est: responderet: defenditur. ne hoc quidem sibi reliqui facit, ut in rebus turpissimis, cum manifesto teneatur, 4. *si reticeat, & absit*, tamen *impudentiam suam* *audacitatem exitum quasisse videatur*. Patio, iudices, & non moleste fero, me laboris mei, vos virtutis vestræ fructum esse laturos. Nam si iste id fecisset, quod primo statuerat, ut non adesset: minus aliquanto, quam mihi opus esset, co-

gnosceretur, quid ego in hac accusatione comparanda, constituendaque elaborassem: vestra verò laus, tenuis planè atque obscura, iudices, esset. Neque enim hoc à vobis populus Romanus expectat: neque eo potest esse contentus, si condemnatus sit is, qui adesse noluerit: & si fortes fueritis in eo, quem nemo sit ausus defendere, immò verò ad sit, respondeat: summis opibus, summò studio potentissimorum hominum defendatur: certe mea diligentia cum illorum omnium cupiditate: vestra *integritas* cum illius *pericula*: testium constantia cum illius patronorum minis, atque potentia, tum detum illa victa videbuntur, cum in contentionem, certamenque venerint. 5. *Absens si iste* 4. *set damnatus*, non tam ipse sibi consuluisse, quam invidisse vestræ laudi videretur. 6. Neque enim salus ulla reipublicæ major hoc tempore reperiri potest, quam populum Romanum intelligere, diligenter rejectis ab accusatore iudicibus, socios, leges, rempublicam *senatorum consilio* maxime posse defendi, neque tanta fortunis omnium pernicies potest accedere, quam opinione populi Romani rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis, ab hoc ordine abdicari.

1. *Ut crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis &c.*] Romanus conjicit, interrogando explicem; ubi id argum. in valitque statim Lambinus; sed præter vet. libros.

2. *Responsurum non esse.*] Victorius, fuisse, quod & secuti sunt alii: sed alterum videtur in Pallat. in Cujac. in excoletis edd.

3. *Evictus.*] Lamb. *convictus*, & ita erat in Cuj. nec videtur mutandum.

4. *Ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum.*] Cuj. liber non agnoscit vocē paratus, sed videtur sane abesse posse, ut subintelligatur *projectus*.

5. *Sic reticeat & absit.*] Lambini editiones aliquot, sic retineat, spha-

2. *Necessario fieri intelligat.*] Editio Victorii; item ea priores, intelligant, neque aliter scripti nostri.

mate fœdo tyrotherarum. alterum enim floret passim in aliorum libris, retinereque Pall. nostri.

5. *Absens si iste esset donatur.*] Tullio dignius videtur; Absens donatur, recitatis intermediis, tanquam quæ ad presentem hærant.

6. *Neque enim salus reipublicæ major hoc tempore reperiri potest.*] Illud reperiri potest, subiectum vobis, tanquam *πρωτολογος*.